

УДК 355.133:336.14(477)

<https://doi.org/10.33099/2304-2745/2024-3-83/62-70>

Руснак Ю. І., кандидат юридичних наук, старший дослідник (0000-0002-1418-5793)
Стужук Ю. П. (0009-0006-8017-9259)

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України, Київ

Додаткова грошова винагорода як засіб матеріального стимулювання військовослужбовців до участі в бойових діях в умовах російсько-української війни: історичний огляд та сучасність

Резюме. Стаття присвячена дослідженню виплати додаткової грошової винагороди як важливого засобу мотивації військовослужбовців в умовах російсько-української війни. Зокрема, проаналізовано передумови щодо необхідності виплати додаткової грошової винагороди у 2014 році. Також, авторами досліджено генезу становлення і розвитку законодавчої бази щодо виплати додаткової грошової винагороди з 2014 по 2022 рік в умовах проведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил на Сході України. Крім того, досліджено, як змінювався розмір і підстави виплати додаткової грошової винагороди військовослужбовцям в умовах широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Ключові слова: російсько-українська війна; додаткова грошова винагорода; матеріальне стимулювання; мотивація військовослужбовців.

Постановка проблеми. У 2014 році війська Російської Федерації (РФ) здійснили збройне вторгнення на територію України. У відповідь на такі дії багато громадян добровільно приєдналися до лав Збройних Сил України (далі – ЗС України) задля захисту суверенітету і територіальної цілісності держави. З метою підтримки військовослужбовців і визнання їх вагомому внеску у захист держави було прийнято рішення про запровадження виплати додаткової грошової винагороди військовослужбовцям в умовах виконання бойових завдань.

З 2014 по 2022 рік в умовах проведення антитерористичної операції (АТО) та операції Об'єднаних сил (ООС) на Сході України законодавча база щодо окресленого питання зазнавала суттєвих змін і доповнень. Протягом даного періоду змінювались підстави виплати додаткової грошової винагороди, а також її розмір. Окреслені дії були спрямовані в першу чергу на те, щоб підняти бойовий дух військовослужбовців та їх мотивацію до виконання бойових завдань в умовах агресії РФ.

Утім, широкомасштабна агресія РФ в Україну 24 лютого 2022 року поставила перед нашою державою нові виклики, внаслідок чого, було переглянуто і суттєво збільшено розміри та підстави виплати такої винагороди. В умовах триваючої агресії РФ та залучення значної кількості військовослужбовців до боротьби із ворогом, окреслена тема є вкрай важливою і потребує подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості виплати додаткової

грошової винагороди за участь в бойових діях описано в дослідженнях М. Кравченко [1], І. Окунович [2]. Також, у роботі А. Юшко та Д. Чижова [3] зверталась увага на питання щодо виплати винагороди військовослужбовців. У роботі [4] окремим пунктом вказано про використання системи заохочень військовослужбовців, які були залучені до проведення ООС. Однак в умовах агресії РФ актуальність окресленої теми потребує подальших досліджень.

Метою статті є порівняльний аналіз матеріального стимулювання військовослужбовців до ведення бойових дій в умовах проведення АТО (ООС) на Сході України, а також, в умовах широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Виклад основного матеріалу дослідження. Високий морально-психологічний стан військовослужбовців ЗС України ґрунтується на патріотизмі та свідомому виконанню військового обов'язку щодо захисту територіальної цілісності держави. Проте окрім патріотизму, стимулюючу функцію виконує система матеріального забезпечення військовослужбовців. Матеріальне забезпечення військовослужбовців – це не тільки засіб задоволення базових потреб, але і важлива складова мотивації військовослужбовців до виконання бойових завдань. Ефективне матеріальне забезпечення позитивно впливає на бойовий дух, ефективність виконання поставлених завдань та психологічну стійкість військовослужбовців ЗС України.

Зосередимо увагу на аналізі ключових нормативно-правових актів щодо виплати додаткової грошової винагороди військовослужбовців за участь в бойових діях за період проведення АТО (ООС) на Сході України. Так, першим кроком щодо матеріального та морального стимулювання військовослужбовців, які брали участь в АТО, було прийняття Кабінетом Міністрів Постанови від 4 червня 2014 року № 158 “Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2014 рік, та виділення коштів з резервного фонду державного бюджету” [5]. У пункті 2 окресленої Постанови визначалось: *“установити, що за безпосередню участь в антитерористичних операціях, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбиття збройного нападу на об’єкти, що охороняються військовослужбовцями, звільнення цих об’єктів у разі захоплення або спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою військовослужбовцям, у тому числі строкової військової служби, особам рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації, водіям автотранспортних засобів Національної гвардії і Державної прикордонної служби починаючи з 1 травня 2014 року виплачується винагорода в розмірі 100 відсотків місячного грошового забезпечення та заробітної плати, але не менш ніж 3000 гривень, у розрахунку на місяць”*.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 417 “Про внесення зміни до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2014 р. № 158” було внесено зміни, і доповнено наступним абзацом: *“Виплата винагороди здійснюється також під час перебування на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров’я у зв’язку з пораненнями (контузіями, травмами, каліцтвами), отриманими під час участі у зазначених операціях і заходах”* [6].

Також, варто зазначити, що відповідно окресленої Постанови Кабінету Міністрів України № 158 “Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2014 рік, та виділення коштів з резервного фонду державного бюджету” було видано наказ Міністерства оборони України від 12 червня 2014 року № 383 “Про виплату винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України”

[7], у пункті 2 якого вказувалось, що: *“Винагороду виплачувати за час, обрахований із дня фактичного початку участі в операціях і заходах, зазначених у пункті 1 цього наказу, до дня завершення такої участі, в поточному місяці за минулий на підставі наказів командирів (начальників) органів військового управління (військових частин, закладів, установ, організацій) (командирам (начальникам) – наказів вищих командирів (начальників)”*.

31 січня 2015 року у Комітеті з питань національної безпеки і оборони відбулися слухання на тему: “Шляхи підвищення мотивації громадян до проходження ними військової служби в складі підрозділів, які беруть участь в антитерористичній операції на Сході України” [8]. Перший заступник Міністра оборони Іван Руснак, доповідаючи на слухання, зазначав, що в Міністерстві розуміють, що комплекс заходів матеріального та морального стимулювання військовослужбовців, систематичне підвищення рівня соціального захисту їх сімей, турбота про військових пенсіонерів, належний інформаційний супровід та формування сприятливої суспільної думки мають забезпечити належну мотивацію до проходження військової служби та захисту Батьківщини. Крім того, учасники слухань наголошували на тому, що проблема підвищення мотивації громадян та комплектування ЗС України, інших військових формувань має дві взаємопов’язані і взаємодоповнюючі складові: моральну та матеріальну.

Подальшим кроком стало прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 31 січня 2015 року № 24 “Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій”, на підставі якої втратив чинність, пункт 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2014 року № 158 “Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2014 рік, та виділення коштів з резервного фонду державного бюджету” [9]. У пункті 1 Постанови зазначалось, що винагорода у відсотках місячного грошового забезпечення виплачується в особливий період або під час проведення антитерористичної операції військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу Збройних Сил України, інших утворених відповідно до

законів військових формувань, правоохоронних органів, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Головного управління розвідки Міністерства оборони, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду.

Розмір винагороди визначався виходячи з розміру посадового окладу, окладу за військовим (спеціальним) званням, щомісячних додаткових видів місячного грошового забезпечення постійного характеру, премії та повинен був становити не менш як 3 000 грн на місяць. У разі коли військовослужбовець, особа рядового або начальницького складу, що брали безпосередню участь у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду менше одного календарного місяця, розмір винагороди визначався пропорційно дням участі виходячи з її розміру, що становив не менш як 3 000 грн.

Додаток 1 (Розмір винагороди військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу за безпосередню участь у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду) пункт 1 (Період мобілізації (в тому числі часткової) або з моменту введення воєнного стану та до дати завершення демобілізації або закінчення (скасування) воєнного стану, період проведення антитерористичної операції) до Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2015 року № 24 визначав:

безпосередню участь військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбитті збройного нападу на об'єкти, що охороняються військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу, звільненні таких об'єктів у разі їх захоплення або спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою – 100%.

У пункті 2 (Воєнний час (з моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій до дати припинення стану війни) Додатку 1, визначалась винагорода за:

безпосередню участь військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу в здійсненні спеціальних заходів (пошук диверсійно-розвідувальних груп, незаконних озброєних формувань (осіб), попередження, виявлення і припинення терористичної діяльності, забезпечення правопорядку на державному кордоні) – 150%.

безпосередню участь військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу в бойових діях – 200%.

Додаток 2 до Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2015 року № 24 визначив розмір грошової винагороди за успішне виконання бойових завдань, який виплачувався як підрозділам, так і окремим військовослужбовцям. Суми винагороди залежала від рівня військового формування (бригада, батальйон, рота тощо) чи типу знищеної (захопленої) техніки чи об'єкта, зокрема, включаючи бойові кораблі, літаки, танки та інші цілі, що мали фіксовану суму для кожного виду завдання.

Слід зазначити, що відповідно до пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2015 року № 24 Міністерством оборони України було видано наказ від 2 лютого 2015 року № 49 “Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій” [10]. Цим наказом було затверджено Порядок та умови виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу та резервістам, механізм підтвердження виконання окремих завдань під час безпосередньої участі у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду.

Відповідно до пункту 4 наказу № 49 виплата винагород та додаткових винагород здійснювалась військовослужбовцям за місцем проходження служби на підставі наказів командирів (начальників) органів військового управління (військових частин, закладів, установ, організацій), керівництва військових формувань та органів державної влади. Командирам (начальникам) військових частин (закладів, установ, організацій) – наказами вищих командирів (начальників, керівників).

У розділі II наказу № 49 визначався механізм та умови виплати винагороди військовослужбовцям (крім резервістів) за

безпосередню участь у воєнних конфліктах чи в АТО, інших заходах в умовах особливого періоду.

Так, військовослужбовцям (крім резервістів) у період мобілізації (у тому числі часткової) або з моменту введення воєнного стану та до дати завершення демобілізації або закінчення (скасування) воєнного стану, у період проведення АТО за безпосередню участь у воєнних конфліктах чи АТО, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбитті збройного нападу на об'єкти, що охороняються військовослужбовцями, звільненні таких об'єктів у разі їх захоплення або спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою виплачувалась винагорода у розмірі 100 відсотків місячного грошового забезпечення.

Розмір винагороди визначався, виходячи з розміру посадового окладу (у тому числі посадового окладу за посадою, до тимчасового виконання обов'язків (завдань) за якою допущено військовослужбовця), окладу за військовим (спеціальним) званням, щомісячних додаткових видів місячного грошового забезпечення постійного характеру, премії, та повинен був становити не менш як 3 000 грн на місяць. У разі участі у воєнних конфліктах чи АТО, інших заходах в умовах особливого періоду менше одного календарного місяця розмір винагороди визначався пропорційно дням участі, виходячи з її розміру, що становив не менш як 3 000 грн.

Винагорода виплачувалась за час, обрахований з дня фактичного початку участі військовослужбовців (крім резервістів) у заходах, зазначених у пункті 1 цього розділу, до дня завершення такої участі, про що зазначається у відповідних наказах командирів (штабу АТО).

Винагорода виплачувалась також під час безперервного перебування на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я після отриманих під час безпосередньої участі у воєнних конфліктах чи АТО, інших заходах в умовах особливого періоду поранень (контузії, травми, каліцтва).

20 січня 2016 року Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова № 18 “Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських” (назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від

27 січня 2016 року № 38), на підставі якої, втратила чинність, Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2015 року № 24 “Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій” [11].

На виконання зазначеної Постанови Кабінету Міністрів України № 18 Міністерством оборони України видано наказ від 10 лютого 2016 року № 67 “Про затвердження Інструкції про розміри і порядок виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах, в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації чи в антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду” (заголовок наказу в редакції наказу Міністерства оборони від 12 червня 2018 року № 268) [12].

За період проведення АТО (ООС) на Сході України до окресленого наказу № 67 вносились зміни 7 разів, відповідно до яких, було врегульовано порядок і розміри виплат винагороди військовослужбовцям. Основні зміни полягали у поступовому збільшенні сум винагород за участь у бойових діях, спеціальних заходах та інших операціях, що відображало зростання ризиків і обсягів завдань. Зокрема, винагорода за бойові дії збільшувалась від 4 200 грн у 2016 році до 17 000 грн у 2019 році, а розміри виплат за знищення ворожої техніки та успішне виконання бойових завдань були чітко диференційовані залежно від їх складності та рівня виконання. Такі зміни були спрямовані не тільки на те, щоб поліпшити матеріальний стан військовослужбовців, але і значним чином підвищити мотивацію та боєздатність.

У 2020 році було видано наказ Міністерства оборони України від 18 вересня 2020 року № 340 “Питання реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року № 18” на підставі якого втратив чинність наказ Міністерства оборони України від 10 лютого 2016 року № 67 (зі змінами) [13].

Цим наказом було затверджено:

Порядок виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах, в заходах із забезпечення національної

безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ чи в антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду;

Порядок виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту за створення безпечних умов виконання бойових завдань та збереження життя і здоров'я під час участі в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях. Даний Порядок було прийнято відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 року № 741 “Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. № 18” [14].

Порядок виплати винагороди за створення безпечних умов виконання бойових завдань та збереження життя і здоров'я було прийнято для додаткового стимулювання військовослужбовців, які виконували завдання в районі проведення ООС і отримували винагороду за участь у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони в розмірі від 6 500 грн до 17 000 грн.

У пункті 1 вказаного порядку зазначалось: *“Цей Порядок визначає розміри та умови виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту (далі – військовослужбовці) за створення безпечних умов виконання бойових завдань та збереження життя і здоров'я під час участі в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони (ЗНБО), відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях (далі – заходи ЗНБО)”*.

У пункті 4 зазначалось *“виплата винагороди за створення безпечних умов виконання бойових завдань та збереження життя і здоров'я військовослужбовцям, які беруть участь в заходах ЗНБО, виконують обов'язки за посадою (в тому числі тимчасово), здійснюється в таких розмірах на місяць”*:

Командувач об'єднаних сил – 18 000 грн;

Командир оперативного-тактичного угруповання військ – 15 000 грн;

Командир бригади – 13 000 грн;

Командир батальйону (дивізіону) – 10 000 грн;

Командир роти (батареї) – 9 000 грн;

Командир взводу – 7 000 грн;

Командир відділення – 6 000 грн;

інші посади – 5 000 грн.

Розмір винагороди визначався пропорційно дням виконання обов'язків за посадами (у тому числі тимчасового виконання обов'язків за посадами) у складі сил та засобів здійснення заходів із ЗНБО.

Масштабність російсько-української війни у лютому 2022 року призвела до залучення великої чисельності населення України до захисту країни зі зброєю у складі ЗС України задля боротьби з ворогом, і питання матеріального стимулювання військовослужбовців набуло особливої ваги. Задля забезпечення гідної фінансової підтримки та мотивації військовослужбовців у боротьбі з агресією РФ Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову від 28 лютого 2022 року № 168 *“Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану”* [15]. Відповідно до зазначеної Постанови (у першій редакції) зазначалось: *“на період дії воєнного стану військовослужбовцям Збройних Сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міністерства оборони, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, військовим прокурорам Офісу Генерального прокурора, особам рядового і начальницького складу Державної служби з надзвичайних ситуацій, співробітникам Служби судової охорони, особам начальницького складу управління спеціальних операцій Національного антикорупційного бюро та поліцейським виплачується додаткова винагорода в розмірі 30 000 гривень щомісячно (крім військовослужбовців строкової служби), а тим з них, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів (у тому числі військовослужбовцям строкової служби), – розмір цієї додаткової винагороди збільшується до 100 000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах”*. Виплата такої додаткової винагороди здійснюється на підставі наказів командирів (начальників).

Наступним кроком стало ухвалення Постанови Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2022 року № 400 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. №168”. Зокрема, надано можливість до наказів про виплату додаткової винагороди, збільшеної до 100 000 грн на місяць, включати осіб, які:

у зв’язку з пораненням (контузією, травмою, каліцтвом), пов’язаним із захистом Батьківщини, перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров’я (у тому числі закордонних), включаючи час переміщення з одного лікарняного закладу охорони здоров’я до іншого, або перебувають у відпустці для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської (лікарсько-експертної) комісії;

захоплені в полон (крім тих, які добровільно здалися в полон) або є заручниками, а також інтерновані в нейтральні держави або безвісно відсутні (у разі, коли зазначені події сталися як до введення воєнного стану, так і після його введення);

загинули (померли внаслідок отриманих після введення воєнного стану поранень, травм), – виплата здійснюється за весь місяць, у якому особа загинула (померла) [16].

У 2023 році було дещо змінено на доповнено порядок виплати грошової винагороди. Так, Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову від 20 січня 2023 року № 43 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168”, відповідно до якої пункт 1 після абзацу першого доповнено новим абзацом такого змісту: *“Особам, зазначеним в абзаці першому цього пункту, які виконують бойові (спеціальні) завдання у складі органу військового управління, штабу угруповання військ (сил) або штабу тактичної групи до пункту управління оперативно-стратегічного угруповання військ включно (у тому числі поза районами ведення бойових (воєнних) дій), який здійснює оперативне (бойове) управління військовими частинами та підрозділами, що ведуть воєнні (бойові) дії на лінії бойового зіткнення на відстані виконання бойових (спеціальних) завдань військовою частиною (підрозділом, зокрема зведеним) першого ешелону оборони або наступу (контрнаступу, контратаки), розмір додаткової винагороди може бути збільшений відповідно до умов та розмірів, визначених Міністерством оборони, але не більше ніж до 50000 гривень.”*

Пункт 2-1 викладено в такій редакції: *“Установити, що керівники відповідних міністерств та державних органів визначають порядок і умови виплати додаткової винагороди, одноразової грошової допомоги, розміри виплати додаткової винагороди в розмірі до 30 000 гривень”* [17].

25 січня 2023 року Міністерством оборони України було видано Наказ № 44 “Про внесення Змін до Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам” [18], відповідно до якого:

на період дії воєнного стану військовослужбовцям додаткова винагорода згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 “Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім’ям під час дії воєнного стану” виплачується у розмірах:

1. 100 000 грн – тим, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах їх ведення (здійснення), зокрема на тимчасово окупованій РФ території України, на території між позиціями сил оборони та позиціями військ держави-агресора, у період здійснення зазначених заходів (у тому числі військовослужбовцям строкової служби), та виконують бойові (спеціальні) завдання (в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах).

2. 50 000 грн – тим, які виконують бойові (спеціальні) завдання у складі органу військового управління, штабу угруповання військ (сил) або штабу тактичної групи до пункту управління оперативно-стратегічного угруповання військ включно (у тому числі поза районами ведення бойових (воєнних) дій), який здійснює оперативне (бойове) управління військовими частинами та підрозділами, що ведуть воєнні (бойові) дії на лінії бойового зіткнення на відстані виконання бойових (спеціальних) завдань військовою частиною (підрозділом, зокрема зведеним) першого ешелону оборони або наступу (контрнаступу, контратаки) до батальйону включно (в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах).

Перелік цих органів військового управління (управлінь (штабів) угруповань військ (сил)) затверджується

Головнокомандувачем Збройних Сил України або начальником Генерального штабу Збройних Сил України.

3. 30 000 грн – військовослужбовцям, які виконують бойові (спеціальні) завдання згідно з бойовими наказами (розпорядженнями) (в розрахунку на місяць пропорційно часу виконання бойових (спеціальних) завдань).

Військовослужбовцям, які в установленому законодавством порядку відряджені до складу військових адміністрацій у районах ведення воєнних (бойових) дій для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, виплата додаткової винагороди здійснюється у розмірі 30 000 грн.

Райони ведення воєнних (бойових) дій, склад діючих угруповань військ (сил) Сил оборони держави, розгорнутих пунктів управління Генерального штабу Збройних Сил України та склад резерву Головнокомандувача Збройних Сил України Сил оборони держави визначаються відповідними рішеннями Головнокомандувача Збройних Сил України.

Верховна Рада України 11 квітня 2024 року прийняла Постанову № 3636-IX “Про окремі питання виконання військового обов’язку та проходження військової служби в умовах дії воєнного стану”, за якою Кабінету Міністрів України було визначено розробити документи щодо додаткової премії у 70 000 грн військовим ЗС України, які перебувають на передовій [19]. 12 квітня 2024 року прем’єр-міністр Денис Шмигаль заявив, що Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 419 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168” відповідно до якої пункт 1-1 було доповнено наступним: *“у разі виконання бойових (спеціальних) завдань під час ведення бойових (спеціальних) дій на лінії бойового зіткнення з противником на відстані виконання бойових (спеціальних) завдань військовою частиною (підрозділом, зокрема зведеним) першого ешелону оборони або наступу (контрнаступу, контратаки) до ротного опорного пункту включно, а також на тимчасово окупованій російською федерацією території України, на території між позиціями сил оборони та позиціями військ держави-агресора в районах ведення воєнних (бойових) дій та на території противника військовослужбовцям додатково виплачується одноразова винагорода в розмірі 70 000 гривень за кожні 30 днів (сумарно обчислених) виконання таких завдань”* [20].

Додаткова винагорода є тимчасовою виплатою, яку надають упродовж періоду воєнного стану. Важливо відзначити, що додаткова винагорода не є складовою місячного грошового забезпечення військовослужбовця і її не враховують під час визначення розміру одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Вона призначена для компенсації особливих умов служби в період воєнного стану [2].

Висновки. Отже, у 2014 році з початку бойових дій на Сході України було запроваджено виплату додаткової грошової винагороди. Цей крок щодо матеріального стимулювання військовослужбовців був спрямований на підняття мотивації в умовах виконання бойових завдань. З 2014 по 2022 рік в умовах проведення АТО (ООС) на Сході України було прийнято низку нормативно-правових актів, відповідно до яких значно зріс розмір додаткової грошової винагороди. У результаті окреслених заходів вдалося значно покращити матеріальне становище військовослужбовців, підняти їх бойовий дух та мотивацію.

З початком широкомасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року питання щодо виплати додаткової грошової винагороди набуло ще більшої значимості та актуальності. Органи державної влади швидко відреагували на нові загрози та виклики, що постали перед нашою державою, ухваливши нові нормативно-правові акти, які передбачали збільшення виплати додаткової грошової винагороди. Порівняння виплат додаткової грошової винагороди за період проведення АТО (ООС) на Сході України та в умовах широкомасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році демонструє суттєві зміни щодо покращення матеріального стимулювання військовослужбовців. Окреслені зміни свідчать про значні зусилля держави задля всебічної підтримки військовослужбовців в умовах протидії агресії РФ.

Подальші дослідження окресленої теми варто зосередити на розробленні рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання виплати додаткової грошової винагороди, а також, впровадження нових механізмів стимулювання військовослужбовців до участі в бойових діях. Крім того, важливим є аналіз кращих міжнародних практик та інтеграція їх у національне законодавство.

Таким чином, удосконалення нормативно-правової бази є важливим і вкрай

необхідним кроком для забезпечення мотивації і гідної підтримки військовослужбовців в умовах зростаючої агресії РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кравченко М. А. Особливості виплати винагород військовослужбовцям, які беруть участь в антитерористичній операції // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. № 2, 2015. С. 82-93.
2. Окуневич І. Особливості грошового забезпечення військовослужбовців і додаткової винагороди в період дії воєнного стану в Україні // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2023. Випуск 4 (33). С. 111-128.
3. Юшко А. М., Чижов Д. А. Перспективи розвитку законодавства про соціальний захист учасників АТО/ООС // Право та інноваційне суспільство. 2019. № 2 (13). С. 106–114.
4. Покотило О., Євсєєв І. Історико-правові аспекти еволюції нормативно-правової бази щодо забезпечення проведення операції Об'єднаних сил у 2018–2019 рр. *Уроки збройної агресії Росії проти України – воєнно-стратегічні аспекти* : зб. матеріалів міжв. наук-практ. конф. (Київ, 29 квітня 2021 р.) / Нац. ун-т оборони України ім. І. Черняхівського. Київ, 2021. С. 13–20.
5. Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2014 рік, та виділення коштів з резервного фонду державного бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 р. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158-2014-p#Text> (дата звернення: 21.07.2024).
6. Про внесення зміни до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2014 р. № 158 : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-2014-p#Text> (дата звернення: 21.07.2024).
7. Про виплату винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України : наказ Міністерства оборони України від 12.06.2014 р. № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-14#Text> (дата звернення: 21.07.2024) – втратив чинність.
8. У Комітеті з питань національної безпеки і оборони відбулися слухання на тему // *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/102755.html> (дата звернення: 14.07.2024).
9. Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2015 р. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2015-p#Text> (дата звернення: 18.07.2024) – втратила чинність.
10. Про особливості виплати винагород військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу в особливий період та під час проведення антитерористичних операцій : наказ Міністерства оборони України від 02.02.2015 р. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0135-15#Text> (дата звернення: 16.07.2024) – втратив чинність.
11. Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2016-p#Text> (дата звернення: 14.07.2024).
12. Про затвердження Інструкції про розміри і порядок виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах, в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації чи в антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду : наказ Міністерства оборони України від 10.02.2016 р. № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0283-16#Text> (дата звернення: 20.07.2024) – втратив чинність.
13. Питання реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року № 18 : наказ Міністерства оборони України від 18.09.2020 р. № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0923-20#Text> (дата звернення: 21.07.2024).
14. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 р. № 18 : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 р. № 741. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/741-2020-p#Text> (дата звернення: 25.07.2024).
15. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-p#Text> (дата звернення: 25.07.2024).
16. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 р. № 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-2022-p#Text> (дата звернення: 22.07.2024).
17. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2023 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2023-p#Text> (дата звернення: 26.07.2024).
18. Про внесення Змін до Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам : наказ Міністерства оборони України від 25.01.2023 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

- laws/show/z0177-23#Text (дата звернення: 26.07.2024).
19. Про окремі питання виконання військового обов'язку та проходження військової служби в умовах дії воєнного стану : Постанова Верховної Ради України від 11.04.2024 р. № 3636-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3636-20#Text> (дата звернення: 24.07.2024).
20. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2024 р. № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2024-п#Text> (дата звернення: 25.07.2024).

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.09.2024

Additional monetary reward as a means of material stimulation of military personnel to participate in combat operations in the conditions of the Russian-Ukrainian war: historical overview and modernity

Annotation

In order to support servicemen and recognize their significant contribution to the defense of the state, it was decided to introduce additional remuneration for servicemen in combat missions. However, the large-scale aggression of the Russian Federation in Ukraine on February 24, 2022, posed new challenges to our country, which resulted in a revision and significant increase in the amount and grounds for payment of such remuneration.

The purpose of the article is to make a comparative analysis of material incentives for military personnel to engage in combat operations in the context of the anti-terrorist operation (Joint Forces Operation) in the East of Ukraine, as well as in the context of Russia's large-scale invasion of Ukraine.

The article is devoted to the study of additional monetary remuneration as an important means of motivating military personnel in the context of the Russian-Ukrainian war. In particular, the author analyzes the prerequisites for the need to pay additional remuneration in 2014. The author examines the genesis and development of the legislative framework for the payment of additional remuneration from 2014 to 2022 in the context of the anti-terrorist operation and the Joint Forces Operation in Eastern Ukraine. The author examines how the amount and grounds for payment of additional remuneration to servicemen changed in the context of Russia's large-scale invasion of Ukraine.

Further research on this topic should focus on the development of recommendations for improving the legal regulation of additional remuneration by optimizing legislative and procedural norms, as well as introducing new mechanisms to encourage military personnel to participate in combat operations. In addition, it is important to analyze the best international practices and integrate them into national legislation.

Keywords: Russian-Ukrainian war; additional monetary reward; material stimulation; motivation of military personnel.